

"במצרים נהגו ללבוש תפילין במנחה בערב יום כיפור, ושאלתי: מה טעם מנהג זה!?"

ואמרו לי, כי יש רבים מהמון העם שבאים להתפלל בבית כנסת רק בימים נוראים, וכדי שלא יחשבו ביום הדין 'קרקפתא דלא מנח תפילין' מניחים תפילין. ואם כי בהנחת תפילין פעם בשנה לא נמלט משם קרקפתא דלא מנח תפילין, אכן טוב לתפוס את הרע במיעוטו... וה' הטוב יכפר בעדכם".

(נהר מצרים" הל' תפילין)

כוחו של ניגון - כוחו של בית אבא

נשוא הסיפור בצעירותו היה ילד תל אביבי ממשפחת דתית, עם השנים אט אט עזב את הדת, התחתן והקים משפחה.

ראש השנה אחד החליט שהוא נוסע לנגב חומוס ביפו. תוך כדי עמידה ברמזור אדום הוא שומע מבית כנסת סמוך קולו של חזן שר את ניגונו של הקדיש שלפני תפילת שמונה עשרה.

הניגון נכנס בו חזק, נזכר בבית אביו ואמו - מיד עשה פרסה ונסע לביתו בראשון לציון, הסתגר בביתו מספר ימים, משפחתו לא הבינה מה עובר עליו, מה ארע לו - עשה חשבון הנפש שבסופו החליט שהוא חוזר לכור מחצבתו.

כך הוא ואשתו חזרו בתשובה שלימה. בכל שבת הם באים לבני ברק לשאוב מקדושתה. ("נר לשולחן שבת" מפי ידידי וידידי הרה"ג מ"ב)

סיפור הג"ר רבי שלמה קרח אודות יראת השמים של פעם!

"זקן אחד היה מתפלל אצלי רק ביום כיפורים. הייתי בא הראשון לבית הכנסת והוא אחרי. בכניסתו היה הזקן אחוז אימת הדין עד שהיה מתפרץ בבכי מבלי מילים, כל גופו היה רועד. אפילו מסכת אחת בנזיקין הוא לא ידע, אבל היה ירא שמים אמיתי, יודע שיש בורא עולם, הרגיש את 'שויתי ה' לנגדי תמיד!'"

(ראשית דעת")

בית הכנסת של רבי משה אלשיך בצפת מכונה בית כנסת "בעלי תשובה". הוא היחיד שלא ניזוק כלל ברעש האדמה הגדול שהיה בצפת בשנת תקצ"ז.

לפי המסורת היה האלשיך דורש שם את דרשותיו הנפלאות, את דבריו הקדושים היו באים לשמוע גם מרן ה"בית יוסף" והאר"י, ובגלל שרבים שבו בתשובה על ידי דרשותיו היה נקרא בפי העם בית כנסת "בעלי תשובה".

(מנהגי הגליל")

אפילו ריקנים שבך מלאים!

סיפור הגאון רבי יעקב אדלשטיין:

פעם בא אלי אדם וביקש ממני שאבוא להלוייתו של חברו תושב רמת השרון. אמנם, למיטב ידיעתי הנפטר היה מגיע להתפלל בבית הכנסת אך ורק בימים הנוראים. על כן שאלתי בפליאה 'מדוע הינך מבקש זאת ממני, איך אני קשור אליו?'

השיב החבר: "הנפטר הקפיד כל ימי חייו על מצוה אחת, ונס גדול קרה לו בזכות זה, בזכותה הוא ניצל ממוות!"

זה סיפורו: הם, יהודים יוצאי עיר בפולין, קבעו להתאסף מדי שבת אחר הצהרים ולהעלות זכרונות. לפנות ערב הנפטר היה יוצא פעמים רבות החוצה מהחדר בו נפגשו וחוזר.

פעם שאלתי אותו: 'לאן אתה יוצא, מדוע אתה יוצא מהחדר?' והשיב: שמע נא ידידי היקר, במלחמת העולם השנייה התנדבתי להלחם בגרמנים, במהלך המלחמה האוניה בה הייתי נפגעה מטורפדו וטבעה. אני הצלחתי למצוא קרש והחזקתי בו, אך לאחר כמה שעות תש כוחי, והרגשתי שעוד מעט קט אטבע.

אמרתי לעצמי - ה' רחם עלי, אינני דתי ואני לא יכול לקבל על עצמי דברים גדולים, אבל אני מקבל על עצמי לא לעשן בשבת! ואז רואה אני גלגל הצלה צף לידי, עליתי עליו. כעבור זמן מטוס ימי שיצא לחפש ניצולים מטביעת האוניה ראה אותי בגלל מחזירי האור של הגלגל, העלני על סיפוני, וכך ניצלתי.

לכן יוצא אני החוצה לראות אם רואים כבר שלשה כוכבים, אם יצאה שבת. המשיך החבר וסיפר, ואכן מיד כשהיה רואה שלשה כוכבים היה ממהר לביתו לעשן".

אמר רבי יעקב: אם כך אלך ללוותו ולהספידו, וכך לפרסם את סיפורו של אותו יהודי, ואת כוחה של קבלה כשמקפידים לקיימה.

תמימות טהורה של בת ישראל! בעת השבעה על הצדקנית אשת הגאון רבי שמואל רוזובסקי מזיווג שני, סיפר אביה הרב פרידמן: בהיותה בסיבירי כבת שש עשרה הכריחה להבעיר את העצים ביום כיפור, והיתה בוכה היאך אדליק אש ביום כיפור...

לפתע הופיע גוי ושאל אותה למה את בוכה, אמרה לו שמכריחים אותה להדליק אש ואסור לה, הדליק את האש והלך. **אחר כך סיפרה את הדברים לאביה ואמרה לו:** "אבא, הרי בוודאי זה היה אליהו הנביא, אבל איך זה יתכן, וכי אליהו הנביא מדליק אש ביום כיפור!?"

(פרי חיים" גליון קמ"ב)

כתב הגאון האדר"ת: "בימי התשובה נזהרתי מאד לנקות עצמי מכל עוון ... ולרצות את חברי.

פעם אחת בלומדי בעיר ליפנישאק בשנת תרכ"ח, היה ביני וביני ידיד נפשי ר' ... קטטות קצת, ונתרחקנו איש מרעהו ולא דברנו זמן רב, עד ליל צום יום הקדוש בו נזכרתי מאמר חז"ל "לפני ד' תטהרו" עד שירצה את חברו, וחרדתי מאימת יום הדין.

עברתי על מידותי והלכתי מבית הכנסת לבית המדרש אחר "כל נדרי", ופייסתי לעיני כל העומדים סביבנו, והיה לי עלבון גדול מאד במה שמחלתי על כבודי, אבל שמחת אין קץ היה לי במה שכבשתי רצוני ועשיתי דבר אשר לא יעשה ובפומבי!" ("נפש דוד")

מנהגי "שבת שובה"

מאד צריך להזהר השבת בכל פרטי חומרי שבת כי רבו, ובפרט בדברים אשר מקילים בהם בשאר השבתות. (ברכ"י תר"ב) ובכך יתרגל להזהר בכל שבתות השנה, כי במה הן שונות?! (כה"ח שם)

הגבאי נותן 'מי שבירך' לעולים לתורה ואומר "ויכתבוהו בספר החיים", וכן לעולים בימים שבין ר"ה ליוה"כ פ. ("מנהגות וורמייזא")

"שבת שובה" חייב הרב לדרוש בבית הכנסת. (מט"מ, "יוסף אומ"ן") להורות לעם ה' דרכי ה', ללמוד המעשה אשר יעשו! (מג"א, מט"א)

בוורמייזא ובפרנקפורט הרב היה דורש בשחרית, ועל כן חיוב להעלותו ל"שביעי", וקיבל גם "הוצאה והכנסה". **באמסטרדם** היה הרב דורש במנחה, והיה מקבל "הוצאה והכנסה" ועליה. (שם)

הפילו גורל בין האבלים, והזוכה אמר קדיש אחר הדרשה. ("מנהגי פרנקפורט")

'שבת שובה' הוא יום שמותר להתפלל על חולים - אין אומרים 'שבת היא מלזעוק', שהרי אנו אומרים "וכתוב לחיים טובים". (עניני תפילה מהגרא"ח נאה)

נהגו שלא להעלות נער להפטר "שובה". (מהר"ל, משנ"ב תר"ב י"א)

אומרים 'אב הרחמים'. (רמ"א תר"ב א') במנחה אומרים 'צדקתך'. (שם) **א"א צדקתך** לפי שכתוב בו "משפטיך תהום רבה", ובימים אלו איננו רוצים משפט, אלא שה' יעשה עמנו לפני משורת הדין. (מהר"ל הל' ר"ה)

אין אומרים 'פרקי אבות', כיון דבלאו הכי עוסקים בתורה, לפי שנהגו לדרוש בבתי הכנסת בכל קהילות ישראל. (לבוש תר"ג)

בשם הגאון רבי אברהם חיים נאה אומרים חידוש שהשוכח לומר 'רצה' בברכת המזון ב'שבת שובה' אינו חוזר, שהרי יש פוסקים שלדעתם יש להתענות בשבת זו, וכיון שכן אין האכילה חובה ואינו צריך לחזור, כעין מה שנחלקו האחרונים אם שכח יעלה ויבוא בראש השנה. ("שערי הוראה" ד' עינין מט"א תקפ"ג ד', משנ"ב קפ"ה י"ט)

נציין את דברי מרן הגרש"ז אויערבאך כי מחלוקת האחרונים היא בסעודת היום של ראש השנה, אבל אם שכח לומר יעלה ויבוא בליל ר"ה, שאסור לצום בו צריך לחזור. ולמעשה אמר רבינו שהמנהג לחזור גם בשכח יעלה ויבוא בסעודת היום, דכיון שאנו איננו מתענים בר"ה, הוי לנו ככל יום טוב. ("הליכות שלמה" א' י"ט)

השבוע יחול יום הזכרון לגאון רבי דוד אופנהיים, רבה של פראג איחד תורה וגדולה, הוכתר כרבה של ירושלים ובריסק, ז' תשרי תצ"ז בכפר קטן בימים הנוראים היו מתאספים בו להתפלל יהודים מהכפרים הסמוכים. המניין כלל סב, בן ונכדים, יחד שישה, שאר המתפללים היו ארבעה שאינם קרובים ובהם היו כהן ולוי.

שלח הרב לשאול איך ינהגו בסדר העליות, הרי אין להעלות לתורה אב, בנו ובני בניו, זה אחר זה?

השיב הגאון רבי דוד אופנהיים: דין זה שאין להעלות לתורה אב ובנו ואחים יחד אין לו מקור בש"ס אלא רק בפוסקים, והסכימו האחרונים שהוא מטעם עין הרע, לכן היה ניתן להקל ולהעלות סב ונכד זה אחר זה. (ועיי"ש בדין 'בני בנים הרי הם כבנים').

וחידש, כיון שבכפר הקטן הזה אין אחרים שניתן להעלותם לתורה במקומם אין עין הרע, ואפשר להעלותם זה אחר זה. ולכן גם בכל עיר ועיר אם הסב כהן והנכד לוי, ואין בבית הכנסת כהנים או לויים אחרים, אפשר להעלותם זה אחר זה.

אבל מאחר ש"כנסת הגדולה" כתב לאסור, וכן ברוב גלילות אשכנז "לא מעלין סב ונכד, וחותר עם חתנו וגיסו", על כן מצאתי להם תקנה - יקראו הסב לשלישי, רביעי לאלה שאינם קרובים, חמישי לבן, שישי לזה שאינו קרוב, שביעי לנכד, והמפטיר, כיון שבאשכנז מעלים למפטיר בלא שקורים בשם העולה יכול אביו לעלות, כי בלי קריאת השם אין קפידא.

ואף אם יעלוהו לתורה בשמו, אפשר לסמוך על כנה"ג עצמו שכתב שאם המפטיר קורא בספר שני אין עין הרע, ואף שבכפר הזה יש להם רק ספר אחד, כיון שגוללים את הספר ויש הפסק זמן בין העליות נחשב הדבר כשני ספרים.

ואם בשאר שבתות השנה יזדמן להם מנין, יעלו את השביעי למפטיר. ("נשאל דוד" א"ח ה')

מעשה באדם ירא ה' שבחרו בו להתפלל בימים נוראים לפני העמוד ופסקו לו שכר, והתנו עמו שהשכר ינוכה מחובותיו לבית הכנסת. אך חושש 'פן ילכד', כפי שקורה במי שנוטל שכר שבת.

השיב רבי דוד אופנהיים: אמת שאין רואים מאותו שכר ברכה, אבל כיון שפה אינו מקבל מעות, אלא רק מנכים מחובו מותר.

וכפי שמצינו בגמ' שהמורדת על בעלה פוחתין לה שבעה דינרין בשבוע, דינר לכל יום, והמורד על אשתו מוסיפין לה שלשה דינרין, ואומרת הגמ' - כשפוחתין לא נראה כשכר שבת. (שם ט"ו)

בעקבות פרנקפורט - סיפר סבי, רבי דוד סומפולניסקי תיאור מרגש מילדותו, אודות קהילתו "מחזיקי הדת" בקופנהגן: בכל שנה, ביום השני של ראש השנה היה החזן מקבל את שכרו, גביע כסף מעוטר וקערת כסף יפפיה ובה פירות לברכת שהחיינו. בכל שנה היו גביע וקערה אחרים - מרשימים ביופיים. **כנהוג** בקהילות אשכנז היו עושים קידוש בבית הכנסת. החזן היה מקדש בגביע החדש. הילדים היו מתקבצים לחזות ביופי המתנה ולשתות מהיין. ("נר לשולחן שבת")

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת". (ל"א י"ט) מצוה לכתוב כל אחד מישראל ס"ת. (חנינך תר"ג) "לקח את ספר התורה הזה ושמעתם אותו מצד ארון". (ל"א כ"ד-ו)

ראוי לברר בשבע חקירות את המנהג שהתחדש זה מקרוב שנוהגים אנשים לכתוב ספר תורה, כמין קמיע לעצמם. ומביאים מדי שבת את ספר התורה מביתם לבית הכנסת כדי לקרוא בו ולשמוע את הקריאה מילה במילה מתוך הספר.

ולכאורה אין זה כבוד הספר לטלטלו ממקום למקום, כבודו "להיות מונח במקומו", וכדברי המרדכי שבני אדם החבושים בבית הסוהר אין מביאים להם ספר תורה, אפילו בראש השנה ויום הכיפורים כי "הולכין אחרי התורה ולא שהתורה הולכת אצלו". אם כך תמוה - למה נעשה כהיתר לטלטל הספר?!

השיב רבי דוד אופנהיים: לכאורה היה נראה לאסור, אך המעיין בדיני הלכה זו בגמרא ובראשונים רואה שמנהג ישראל תורה.

כל האיסור הוא להוליכו לבית או לצורך חולה וכדומה, אבל להוליכו לבית כנסת שזה עיקר מקומו מותר, ולהחזירו לביתו מותר: א. כיון שהוא מקום המוכן לזה. ב. כיון שהוא או שלוחו לוקחים את הס"ת, אין איסור בכך, אדרבה, זהו כבוד הספר. (שם ג')

נוסף בראיה לתשובתו את דברי הגמ' ורש"י ביומא:

במה תהילתנו ושְׁבַחַנו!

מה עשו בני ישראל ביום הקדוש ביותר - ביום כיפור, ובמקום הקדוש ביותר - בבית המקדש, לאחר קריאתו בתורה של הכהן הגדול? הכהן הגדול היה מברך שמונה ברכות. ואח"כ כל אחד מביא את ספר התורה שלו מביתו וקורא בו, כדי להראותו לרבים.

וכתב רש"י: "להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה, שנאמר "זה קלי ואנוהו" - התנאה לפניו ... ספר תורה נאה - בקלף נאה, בדין נאה, בבלבל אומן!" (יבמא ע')

בזה התפאר יהודי ביום הקדוש! 'אבינו מלכנו - ראה כמה

אנחנו משקיעים, אוהבים ומרוממים את מצוותיך!